

การสำรวจและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพของชาวเขา

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีวิถีทางดำรงชีวิตบางอย่างแตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป ชาวเขาพวกนี้อาศัยอยู่กระจัดกระจายในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ และภาคอื่น ๆ รวม 20 จังหวัด 81 อำเภอ อยู่บนเขาสูงกวาระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 400 - 1,500 เมตร เป็นเนื้อที่ประมาณ 150,000 ตารางกิโลเมตร โดยเฉพาะทางภาคเหนือ ชาวเขาอาศัยอยู่ตามอาณาบริเวณที่เกิดของต้นน้ำลำธารของแม่น้ำในที่ราบภาคกลาง อาชีพและทัศนคติของชาวเขาเหล่านี้ บางครั้งจำเป็นที่ทางการของประเทศไทยจะต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือเป็นพิเศษ

ประชากรของชาวเขา

ชาวเขาที่มีอยู่ในภาคเหนือและภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย มีประมาณ 23 เผ่า¹ แบ่งออกได้เป็นเผ่าใหญ่ ๆ 6 เผ่าคือ แมว เย้า ลีซอ อีกอ มูเซอ และกะเหรี่ยง ชาวเขาในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 500,000 คน จากการสำรวจของคณะสำรวจสหประชาชาติตามอาณาบริเวณที่มีการปลูกฝิ่น ในปี 2508 - 2509 ปรากฏว่าเฉพาะทางภาคเหนือ มีประชากรชาวเขาอยู่ 275,249 คน 48,123 ครอบครัว 2,717 หมู่บ้าน ในจำนวนนี้ เผ่ากะเหรี่ยงมีมากที่สุด คือร้อยละ 44.8 และอีกอน้อยที่สุด คือร้อยละ 2.3 ความหนาแน่นของประชากรชาวเขาถาวรเฉลี่ย 2.5 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

¹ทวีป คำรังสฤษดิ์, "ชาวป่าชาวเขาในประเทศไทย," ปัญหาชาวเขาในประเทศไทย (โรงเรียนเสนาธิการทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด, พิมพ์ครั้งที่ 1, 2515), หน้า 1.

ตามหลักทางมานุษยวิทยา สามารถแบ่งชาวเขาได้เป็น 2 พวก คือ

ก. พวกที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับจีน หรือพวกตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan Stock) ไคแกพวก แมว เขา

ข. พวกที่สืบเชื้อสายมาจากทิเบต - พม่า (Burmese-Tibetan Stock) ไคแก ภูเขอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง

ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่งจะอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ยกเว้นกะเหรี่ยง

สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา

เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับชาวเขาควรได้ทราบที่มาและสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยสังเขป ดังนี้

1. เผ่าแม่ว² (เรียกตามมติของคณะกรรมการชาวเขา) แม่วอพยพมาจากลาวมากกว่าคานรัฐฉานของประเทศพม่า มีแม่ว 50,000 คนเศษ ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก ลำปาง น่าน แพร่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ เลย ชาวแม่วอยู่บนภูเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 4,000 ฟุตขึ้นไป ไคอพยพมากกว่า 60 ปีแล้ว แม่วมีมากที่สุดในจังหวัดน่าน

ชาวแม่วในประเทศไทยแบ่งออกไปเป็น 3 เผ่าย่อย คือ
แม่วขาว แต่งกายมีแถบผ้าขาวติดทาบอยู่ปลายแขนเสื้อ ผู้หญิงสวมกระโปรงสี
ขาว ไม่มีลวดลาย มีมากกว่าแม่วดำและแม่วลาย

แม่วดำ ชอบแต่งกายด้วยชุดสีดำมากกว่าสีอื่น ผู้ชายสวมเสื้อเปิดให้เห็นท้อง
แม่วลาย ผู้ชายสวมเสื้อยาวถึงเอว กางเกงสีดำถึงตาตุ่ม ผู้หญิงสวมกระโปรงจีบ
เป็นคอกสี่เหลี่ยมสีขาวเล็ก ๆ โปกศีระควยผาลาย บางคนสวมเสื้อลายคอก

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แม้ทั้งสามเผ่าพูดภาษาเดียวกัน ภาษาพูดบางคำคล้ายภาษาจีน บางคำผิดกัน
 แมวจะรู้ภาษาจีนมากกว่าภาษาอื่น ถัดมาคือภาษาลาว - ไทย ซึ่งแสดงว่าชนเผ่านี้อพยพมา
 จากดินแดนจีน มาอยู่ในประเทศลาวก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

หน้าที่ของภรรยาชาวแมวนั้น ต้องปรนนิบัติสามีและทำงานทุกชนิด เช่น ตักน้ำ
 ทำข้าว ปรุงอาหาร เลี้ยงสัตว์ เก็บพืช ถางหญ้า ทำไร่ กรีดยาง ทอผ้า ผู้ชายจะมีความ
 เป็นอยู่อย่างสุขสบาย นั่งบนตั่งจับน้ำชา สูบของยาน้ำพันควัน สนทนากับแขก ภรรยา جلبมา
 จากไวยังต้องคลั่งฝันปอนสามีให้สุข ถ้าภรรยาหากินคนเดียวไม่พอ หรือไม่มีบุตรชาย สามี
 มีสิทธิ์หาภรรยาเพิ่มได้อีกหลาย ๆ คน จนกว่าจะช่วยกันทำมาหากินพอเลี้ยงดูกัน

2. เผ่ากะเหรี่ยง (ยาง)³ กะเหรี่ยงเข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณ 300 ปี
 เป็นชาวเขาเผ่าที่มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งมีประมาณ 12,300 คน อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ มี
 เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ
 มีอยู่ประปรายในจังหวัด แพร่ ลำปาง ลำพูน

กะเหรี่ยงตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,500 เมตร พวก
 กะเหรี่ยงย้ายที่อยู่เสมอ แยกย้ายไปบริเวณไกล ๆ เช่น ถ้ำหัวหนานบานตาย จะย้ายบ้านไป
 ห่างจากที่เดิมประมาณ 5 ฟุต

กะเหรี่ยงในประเทศไทยแบ่งเป็น 4 เผ่าย่อย คือ

1. เผ่าสะกอ (ยางเมียง ยางคอย ยางแม่ ยางทะเลอ ยางขาว) กะเหรี่ยง
 เผ่านี้ยังมีการแบ่งย่อยออกเป็น 2 พวกคือ

ก. ยางเมียงหรือกะเหรี่ยงที่ราบ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามป่าหรือที่ราบ

ข. ยางคอยหรือยางแม่หรือยางทะเลอ ตั้งบ้านเรือนอยู่ในป่าลึกหรือเนินเขา

2. เผ่าโป่ว (โหว ยางเหียน) ชอบอยู่ตามพื้นที่ราบ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 - 5.

3. เผ่าววย (บเว้ แมระ สะเยะ กะเหรี่ยงแดง ยางแดง) อาศัยอยู่ตาม
พรมแดนของจังหวัดแมฮ่องสอนเป็นส่วนมาก

4. เผาคองสู (ทองสู กะเหรี่ยงดำ ทองตู พะโล) ชอบอยู่ปะปนกับพวกไทย
ใหญ่ ไทยเขินตามจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแมฮ่องสอน
กะเหรี่ยงนิยมการมีผ้าเคียวเมียเคียว กะเหรี่ยงไม่ชอบลูกนอกสมรส การตาย
ของกะเหรี่ยงจะมีงานรื่นเริงกัน ทำให้ผู้ชายกับผู้หญิงมีโอกาสมาพบกันในตอนนั้น
กะเหรี่ยงเป็นเผ่าแรกที่รู้จักการอนุรักษ์ขนานและคิน

3. เผ่าเย้า⁴ (แซเย้า เย้าฮั้น หมาน) มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่
แมฮ่องสอน น่าน ลำปาง พวกเย้าในประเทศไทยมีมากกว่า 12,000 คน 80 หมู่บ้าน
1,300 หลังคาเรือน อยู่บนภูเขาเหนือระดับน้ำทะเล ระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต บ้าน
ของพวกเย้าใหญ่โตกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ รูปร่างหน้าตาและวัฒนธรรมคล้ายพวกจีน มีการ
อาบน้ำ ชักเสื่อผืนยาวเสมอ เป็นชาวเขาที่มีศีลธรรม วัฒนธรรมและการศึกษาคึกกว่าชาวเขา
เผ่าอื่น ๆ บางคนส่งบุตรหลานมาเรียนในกรุงเทพมหานคร พวกเย้าใช้ภาษาและตัวหนังสือจีน⁵

ผู้หญิงเย้าเมื่อแต่งงานแล้ว มีสภาพพึ่งพิงของสามี งานทุกอย่างเป็นหน้าที่ของ
ภรรยา เช่น การทำไร่ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงม้า ปรุงอาหาร หาฟืน เลี้ยงเด็ก ฯลฯ
ถือว่าภรรยาเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของสามี เมื่อสามีตายหญิงต้องอยู่ปรนนิบัติบิดามารดา
ของสามี หากมีชายอื่นมาชอบพอก็ไร้อรรถสิทธิ์ของสามีเดิม มีราคาค่า
ตัวเกือบ 2 เท่าของการแต่งงานครั้งแรก ผู้ชายเย้ามีภรรยาได้ 3 - 4 คน การทะเลาะ
กันระหว่างภรรยาไม่มี เพราะภรรยาไม่ค่อยเชื่อฟังภรรยาหลวง นับถือเหมือนมารดา
บังเกิดเกล้า

⁴ทวีป คำรังสฤษฎ์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

⁵ชอบ คชานันท์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าเย้า (เอกสารอบรมครู
โรงเรียนชาวเขา, ภาควิชา 8, พิมพ์ที่สำนักศึกษา, 2513), หน้า 6.

4. เผ่าลีซอ⁶ (แซ่ลีซอ) คำว่า "แซ่" แปลว่าชาวจีนกลางตามความหมายของภาษาไทยใหญ่ พวกลีซออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว มีมากในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลีซอมีหลายตระกูล เช่น เปี้ยะผ่า (แปลว่าผึ้ง) หรือ ซิมหัว, ลี้อผ่า (ไม้) งวงผ่า (ปลา) วัะเกี้ย (ถวย) เสนจาง เสนมู เสนลอ เสนจอ เสนมี เสนย่าง แซงวอง แซงดี แซงเลี้ยว เลาดี้หรือลีจา ฯลฯ จำนวนลีซอในประเทศไทยมีมากกว่า 20,222 คน รวม 50 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 15 - 50 หลังคาเรือน รวมหมู่บ้านเขา ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลระหว่าง 4,000 - 5,000 ฟุต

ลีซอเป็นพวกชอบอพยพเร่รอนไปหลายดินแดน และใช้ชีวิตสังคมกับชนหลายชาติหลายเผ่า รูภาษาจีนฮ่อ มูเซอ กอ ไทยใหญ่ และภาษาถิ่นภาคเหนือของไทยด้วย ผู้หญิงลีซอหัวผมแสดกกลาง กล้ามวยไวข้างหลัง แล้วโพกผ้าสีดำพื้นใหญ่ และนิยมใช้สีอุจจาคมากกว่าชาวเขาเผ่าอื่น หนุ่มสาวชาวลีซอ ชอบแสดงความรักกัน ณ ครกกระเดื่องท่าชาว กลางลานบานหรือบริเวณใกล้ ๆ กัน ความสุขของผู้ชายชาวลีซอผูกไว้เป็นคำโคลงแปลได้ว่า "คิมสุรา คิมนำชา รับประทานอาหาร และรวมประเวณี" ทุกคนเกิดความความสุขจากสิ่งเหล่านี้

5. เผ่าอีกอ⁷ (อะชา) ชาวอีกอได้เข้ามาอยู่ตอนเหนือสุดของประเทศไทย เมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว แต่เป็นจำนวนเล็กน้อย เข้ามามากในระยะเวลา 20 ปีนี้ มีประมาณ 30,000 คน 90 หมู่บ้าน ๆ ละ 30 - 80 หลังคาเรือน

ชาวอีกอน้อยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงราย การแต่งกาย ผู้ชายไว้ผมจุกเดี่ยวตรงกลางศีรษะ โพกผ้า สวมเสื้อกางเกงสีดำแบบจีน ผู้ชายมีภรรยาหลายคนไม่ได้ ด้เรือนไม่ชอบ ชาวอีกอมีหลายตระกูล เช่น ตระกูล อามอ อาเชอ มูรี ลีจอ มาเยอ ซิมอ นารี อามี มาเว ฯลฯ พวกที่อยู่ในไทยเป็นตระกูลมูรีกับมาเยอ

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2 - 3.

สุนัขคำเป็นอาหารโปรดของชาวกอ นิยมใช้ต้อนรับผู้มีเกียรติที่ไปเยี่ยมเยียน
กลางลานคินในหมู่บ้าน เรียกว่าลานสาวกอก ใช้เป็นที่เต้นรำ และหนุ่มสาวกอกครัดสัมพันธ์
ฝากรักกัน เมื่อคู่ใดถูกใจกันก็มุ่งมือกันไปชมสวรรค์กลางพื้นคินหรือบนขอนไม้ ตามบริเวณนั้น
ได้ เขาถือว่าเกิดมาโตเป็นสาวแล้ว จึงแสวงหาความสุขกับชายหนุ่มเสียก่อนแล้วจึงคอย
แต่งงาน

6. เผ่ามูเซอ⁸ (ลาฮู) ภาษาไทยใหญ่แปลว่า พรานป่า อยู่ในประเทศไทย
ประมาณ 16,000 คนเศษ ในเขตจังหวัดเชียงราย ลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก
ชาวมูเซอตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต
ชายและหญิงมูเซอ มีสิทธิฐานะและการทำงานเท่าเทียมกัน ถือคติว่าเมื่อมีทองฟ้า
เคียว แขนคินเคียว ก็ต้องมีผิวเคียวเมียเคียว ชาวมูเซอชอบการเต้นรำมาก ชอบเต้นรำ
เป็นหมู่ ๆ พร้อมเพรียงกัน

ชาวมูเซอแบ่งออกเป็น 4 เผ่าย่อย คือ

6.1 มูเซอแดง (ยี-ยา-ลาลามา) ความหมายของคำนี้มาจากเสื้อผ้าของ
ผู้หญิงซึ่งชอบขลิบควายผ้าสีแดง กว้างขนาดผ้ามีอบนเสื้อสีค่านั่นเอง ตั้งบ้านเรือนอยู่สูงกว่า
ระดับน้ำทะเล ระหว่าง 3,000 - 4,000 ฟุต ชาวมูเซอไม่ชอบหิวลม อาน้ำ ชำนาญใน
การล่าสัตว์มาก สามารถล่าสัตว์ใหญ่ ๆ ควยหน้าไม้ หัวหนามหมู่บ้านเรียก "ละกอ" กับ
"ปู้จอง" ปู้จองมีหน้าที่ทางศาสนา มีอิทธิพลเหนือหัวหน้า บางหมู่บ้านหัวหนากับปู้จองเป็น
คน ๆ เดียวกัน ชอบสูบฝิ่น

6.2 มูเซอคำ (ลาฮูนา) ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำนากกว่าสี
อื่น ในปีหนึ่งจะมีพิธีอาน้ำเพียงครั้งเดียว มีการเลี้ยงอาหารและเต้นรำฉลอง พวกนี้ไม่ชอบ
สูบฝิ่น

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

6.3 มูเซอกูย (ลาฮูลี, ลาฮูลวง) ชอบสะพานคานหรือเห็นมีคัสั้นประจำ มีความชำนาญในการใช้คานมาก บ้านเรือนสร้างแข็งแรงกว่ามูเซออื่น มีการแต่งกายสองแบบ แบบหนึ่งแต่งกายคล้ายมูเซอแดง อีกแบบหนึ่งแต่งกายคล้ายเผ่าลีซอ มูเซอกูยมีจำนวนน้อยกว่ามูเซออื่น

6.4 มูเซอเซเล (ลาฮูนาเมี้ยว) การแต่งกาย ภาษาพูด คล้ายมูเซอคำ ผู้ชายมีภรรยาหลายคนได้

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวเขา

ชาวเขาทุกเผ่ามีความยึดมั่นเป็นอันเดียวกันในหมู่ชนร่วมเผ่า เห็นได้ชัดในรูปของเครื่องแต่งกาย ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ชาวเขาเหล่านี้จะรักษาลักษณะประจำเผ่าของตนไม่เปลี่ยนแปลง และจะแต่งงานภายในเผ่าเดียวกันเท่านั้น ไม่มีการแต่งงานข้ามเผ่า ยกเว้นมูเซอ ลีซอ อีกอ เพราะอยู่ในตระกูล พมา-ซีเบตด้วยกัน แต่กพบน้อยมาก ชาวเขานิยมแต่งงานแบบ Polygamy (ผู้เดียวเมียเดียว) ระบบครอบครัว มี 2 แบบ

1. แบบ Nucleus Family คือ ในบ้านเดียวกันมีสามี ภรรยา และบุตร ซึ่งมูเซอนิยมแบบนี้
 2. แบบ Extended Family คือในบ้านเดียวกันมี พ่อ แม่ บุตร ที่ยังไม่แต่งงาน และพวกบุตรชายที่แต่งงานแล้ว ซึ่งพวกแม่และเขานิยมแบบนี้
- ชาวเขาโดยทั่วไปนับถือผี (Animism) บางหมู่บ้านมีหมอผี ถึง 10 คน หมอผีเหล่านี้สืบทอดกันมาทางมรดก แต่ต้องมีความสามารถติดต่อกับสิ่งลี้ลับได้ หมอนี้มีฐานะทางสังคมสูงในหมู่บ้านของชาวเขา มีหน้าที่ในการเซ่นไหว้ผี ทำพิธีกรรมต่าง ๆ หมอผีมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

นอกจากชาวเขาจะนับถือผีแล้ว ในระยะหลังศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ได้เข้าไปมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อชาวเขามากขึ้น ในทางศาสนาพุทธนั้น พระภิกษุสงฆ์ไทยได้ขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่ชาวเขา ซึ่งเรียกว่า "พระธรรมจาริก" โดยมีวีรกรรมงาน ดังนี้

ทุกปีประมาณเดือนธันวาคม เจ้าคณะอำเภอ และจังหวัดจะคัดเลือกพระภิกษุที่
สมัครใจเสียสละ ขึ้นไปเผยแผรพระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาตามหมู่บ้านที่ศาสนาพุทธและศาสนา
อื่นยังเข้าไปไม่ถึง พระภิกษุเหล่านี้เป็นคนไทยพื้นราบ จะขึ้นไปปฏิบัติงาน 4 เดือน
1 ปีบ้าง นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุสามเณรที่เป็นชาวเขา ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้วไม่
น้อยกว่า 1 ปี เขารวมเป็นคณะพระธรรมจาริก ออกไปปฏิบัติงานตามเฒ่าของตน รวมไปถึง
กับพระธรรมจาริกควาย

หากมีชาวเขาเลื่อมใสต้องการจะบวชในพระศาสนา ทางพระธรรมจาริกก็บวชให้
โดยผู้ที่บวชต้องมีคุณสมบัติดังนี้⁹

1. ต้องอ่านออกเขียนได้
2. ต้องบวชไม่น้อยกว่า 1 พรรษา
3. มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และไม่เกิน 35 ปี

ภิกษุสามเณรชาวเขาที่บวชแล้ว จะถูกส่งไปรับการศึกษาเล่าเรียนที่ศูนย์ฝึกอบรม
พระพุทธศาสนาแก่ภิกษุสามเณรชาวเขาที่วัดศรีโสดา เชียงตอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนศาสนาคริสต์นั้น เจมส์ แมคคาซี¹⁰ กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 1897 แมคคิลวารี
ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาในหมู่บ้านเฮอ ไกลอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายได้จาริกไป
เผยแผรศาสนาที่อำเภอแม่จัน และที่อื่น ๆ อีก นี่คือนจุดเริ่มต้นของการเผยแผรศาสนาคริสต์
แก่ชาวเขาในประเทศไทย

ชาวเขาที่นับถือศาสนาคริสต์โดยเฉลี่ยแล้วมีไม่มากนัก ในประเทศไทยมีเผ่าอีก
นับถือศาสนาคริสต์ประมาณ 10 ครอบครัวยุเท่านั้น¹¹ ชาวเขาที่นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุด

⁹ ประสิทธิ์ ติศวัณ, คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์
ชาวเขาเคลื่อนที่ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย (พิมพ์คัสอำนาจ), หน้า 14-15.

¹⁰ เจมส์ แมคคาซี, อ้างจาก พินิจ พิษภัย, "ประวัติชนเผ่ามูเซอในประเทศไทย,"
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชนเผ่ามูเซอ (พิมพ์คัสอำนาจ), หน้า 9.

¹¹ ขอบ คุชอนันท์, อีโก (ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, พิมพ์คัสอำนาจ),
หน้า 7.

กว่าเขื่อน ไคแกกะเหียงสะกอ ซึ่งปีเตอร์ฮันตัน¹² ได้อ้างหลักฐานของพบว่าใน ค.ศ. 1931 กะเหียงสะกอนับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 25 ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงเห็นว่าในปัจจุบันนี้กะเหียงนับถือศาสนาพุทธและคริสต์มาก แต่ถึงกระนั้น การนับถือผีของเขาก็งยังมีอยู่

สภาพเศรษฐกิจของชาวเขา

เขามา¹³

แม่เป็นชาวเขาที่มีรายได้อันดับสูงสุด โดยเฉลี่ยแล้วแม่จะมีรายได้ประมาณปีละ 3,000 - 3,500 บาทต่อครอบครัว แม่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในทางเพาะปลูก เช่น ข้าว และปลูกพืชอื่น ๆ มี มัน น้ำเต้า ข้าวโพด พริก หัวผักกาด ปลูก คราม ยาสูบและฝิ่น กะเหียง¹⁴

กะเหียงมีอาชีพในทางปลูกข้าว ทำนาค้า แต่พวกอยู่บนภูเขาทำอะไรเคลื่อนไหว แต่ละครอบครัวในหมู่บ้านจะมีไร่นา คัดเฉลี่ยแล้ว 2 ไร่ มีผู้ที่ไม่มีที่ดินอยู่ประมาณ 33-35 เปอร์เซ็นต์ ที่จะต้องช่วยเหลือเก็บเกี่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนข้าว พวกกะเหียงสะกอที่อยู่บนเขาสูงมักจะเป็นผู้ที่มีที่ดินเองและปลูกพืชผักต่าง ๆ ซึ่งจะมีประมาณ 60% การคำนวณผลผลิตจากไร่เคลื่อนไหว มีความยากลำบาก ทั้งนี้ เนื่องจากคนที่อาจจะเจริญเติบโตอยู่เพียงบางส่วนของไร่ และไม่ได้ผลเต็มที่ การบริโภคโดยเฉลี่ยในหนึ่งปีของครัวเรือนใช้ข้าวเปลือก 1,234 ก.ก. กะเหียงบางครอบครัวจะไร่ข้าวปนกับข้าวโพดรับประทาน แต่ใช้ในกรณีที่ค้ำขันหรือคอกอยากจริง ๆ

¹²ปีเตอร์ ฮันตัน, กะเหียงไปในภาคเหนือของประเทศไทย (พิมพ์คัดสำเนา), หน้า 15.

¹³ภักดี ชมภูมิ่ง, ชาวเขาเผ่าแม้วในประเทศไทย (คัดจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง สถาบันผู้นำและการปกครองตัวเองของชาวเขาเผ่าแม้ว), หน้า 8.

¹⁴ปีเตอร์ ฮันตัน, เรื่องเดิม, หน้า 13.

อ็อก 15

อาชีพสำคัญของพวกอ็อก คือการเพาะปลูกแบบไร้เงื่อนไข การล่าสัตว์ไม่ได้ทำ
กันเป็นอาชีพสำคัญอย่างชาวมูเซอ พืชที่ปลูกมี ข้าว ข้าวฟ่าง ข้าวเค็ย ออย พริก ผัก
ถั่ว แตง และกล้วย กล้วยสวนมากปลูกในสวนนอกบ้าน สวนครัวทำกันน้อย นอกจากนี้พวก
อ็อกยังปลูกยาสูบ ชา และฝ้าย พวกอ็อกมีการแลกเปลี่ยนข้าว ฝ้าย และแรงงาน เช่น
การทำโลหะอย่างง่าย ๆ และการรักษาพยาบาลระหว่างหมู่บ้าน รายได้ประจำปีของพวก
อ็อกประมาณ 1,400 บาทต่อปี

มูเซอ 16

มูเซอมีชีวิตผูกพันอยู่กับเกษตรกรรมตลอดปี ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง มูเซอ
ทำไร่เลื่อนลอย และปลูกฝิ่น มูเซอชอบทำการเพาะปลูกตามไหล่เขาสูงชัน ส่วนประกอบ
ทางเศรษฐกิจอย่างอื่นก็มีบ้างไม่มากนัก อาทิ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์ และการ
สะสมของป่า

ลีซอ 17

อาชีพชาวเขาเผ่าลีซอปลูกพืชหลัก 3 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพด และฝิ่น นอกจากนี้
ก็มีผักกาด เผือก มันฝรั่ง มะเขือเทศ พริก ถั่วเหลือง บางหมู่บ้านปลูกชาและต้นทอควย
การปลูกชามักจะปลูกในพื้นที่ที่หักร้างตางพงใหม่ ปลูกชาที่เดิมประมาณ 2 - 3 ปี แล้ว
ก็ทิ้งย้ายไปบุกเบิกที่ดินแห่งใหม่ การปลูกข้าวปลูกในเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวต้นเดือน

¹⁵ ขอบ คชานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

¹⁶ พินิจ พิษย์กมล, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามูเซอ (พิมพ์ครั้งที่สาม),
หน้า 24.

¹⁷ ประเสริฐ ชัยพิฤสิต, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าลีซอ (พิมพ์ครั้งที่สาม),
หน้า 11.

ธันวาคม ชาวโศกปลูกต้นเคียนเมษายน และเก็บผลในเดือนสิงหาคม การปลูกเริ่ม
 หนาวในเดือนกันยายน และเก็บในเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ลีซอเป็นพวกที่มีความ
 ชยันชันแข็งแรง ฐานะความเป็นอยู่ไม่ยากจนเกินไปนัก ทุกครอบครัวมีพอใช้พอกิน

เขา¹⁸

เขาเป็นชาวไร่ที่ชยันชันแข็งแรง จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เขาทำการเกษตร
 แบบไร่เลื่อนลอย ทำการเพาะปลูกแบบโค่นป่า ปลูกข้าวไร่ นับว่าเป็นการทำลายทรัพยากร
 ธรรมชาติ อันมีผลทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือเกิดน้ำหลากเพราะไม่มีอะไรกักกัน อันจะ
 ทำลายทรัพย์สิน พืชผลของชาวพื้นราบได้ สมัยก่อนการค้าขายเดินทำกันอย่างกว้างขวาง
 เขาย่างคนรวยมาก แต่ปัจจุบันรายได้ของชาวเขาเฉาเขาคงต่ำมาก เพราะรัฐบาลห้าม
 การสูบและขายฝิ่น

สรุปสภาพทางเศรษฐกิจของชาวเขาโดยทั่วไป

เป็นระบอบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Suffecient) กล่าวคือชาวเขา
 จะปลูก ข้าว ข้าวโพด ฝัก และเลี้ยงไก่ หมู และ วัว เพื่อบริโภคในครัวเรือน ฝิ่นเป็นพืช
 ที่ทำรายได้เป็นเงินสดให้แก่ชาวเขามากที่สุด การทำการเพาะปลูกแบบโค่นป่า ทำลายป่า
 หรือทำไร่เลื่อนลอย เป็นผลเสียหายในทางด้านเศรษฐกิจต่อส่วนรวมเป็นอย่างมาก เพราะ
 เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และทำให้เกิดน้ำหลากได้
 เพราะไม่มีสิ่งกักขวาง สรุปแล้วชาวเขาส่วนใหญ่มีรายได้น้อย มีการอพยพและเคลื่อนย้าย
 อยู่บ่อย ๆ อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ

ปัญหาของชาวเขาต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

1. ปัญหาการทำลายป่า เนื่องจากชาวเขาทำไร่เลื่อนลอย เนื้อที่ป่าและต้นน้ำ

¹⁸ชอบ คชานันท์, เรื่องเดิม, หน้า 7.

ลำธารทางภาคเหนือถูกทำลายปีละ 100,000 - 200,000 ไร่ แบบโค่นแล้วเผา เพื่อทำที่อยู่อาศัย ปลูกฝิ่น ชาว ชาวไท พริก ถั่ว ผัก เพื่อใช้ในการบริโภค เลี้ยงสัตว์ ฝิ่นนั้นทำให้อาหารรายได้อันต่ำที่สุดประมาณ 3,200 บาท 3,600 บาทต่อปี

2. ปัญหาทางค่านิยม ชาวเขามีความรู้สึกในความแตกต่างทางสังคม รู้สึกเปรียบเทียบ และมีความไม่แน่ใจว่าเป็นพลเมืองของชาติใด ชาวเขาถือตนว่าไม่มีสัญชาติ ทั้ง ๆ ที่เกิดและพำนักอยู่ในประเทศไทย ไม่คอยห่วงแหนแผ่นดินไทยที่ตนอาศัยอยู่ ไม่มีที่ยึดเหนี่ยวในสถาบันที่ตนรักและห่วงแหน ซึ่งเป็นการร้ายที่จะเป็นเป้าหมายของการดำเนินการของคอมมิวนิสต์

ชาวเขาบางเผ่ามีสังคมกึ่งเร่รอน เช่น มูเซอ กะเหรี่ยง เนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอย ทำให้ต้องย้ายที่ทำกินอยู่บ่อย ๆ นอกจากนั้นสาเหตุอื่นก็มีผลให้โยกย้ายได้เหมือนกัน เช่น เหตุผลทางศาสนา และความเชื่ออื่น ๆ¹⁹

นอกจากนี้ยังมีชาวเขาพวกแม้ว ที่อยู่ต่างหมู่บ้านกัน จะมีความสัมพันธ์ติดต่อกันเป็นประจำต่างต้องไปมาหาสู่กันแทบทุกปี จากการติดต่อบนนี้ทำให้มีการลักลอบข้ามแดนไปมากันอยู่เป็นประจำ การตรวจตราของเจ้าหน้าที่ทำได้ยาก เพราะทะเลียมานของแม้วพวกนี้ไม่ได้ทำทั่วกันทุกหมู่บ้าน²⁰

นอกจากนั้น พวกแม้วชอบฟังวิทยุกระจายเสียง ซึ่งกระจายเสียงเป็นภาษาแม้ว จึงอาจตกเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ เพราะพวกนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกแม้วมีเครื่องรับวิทยุฟังข่าวซึ่งกระจายเสียงเป็นภาษาแม้วจากฝ่ายกระบวนการประเทศลาวทุกวัน และรับฟังเป็นภาษาแม้วของฝ่ายแดง ชักชวนให้เขาออกนอกประเทศไปฝึกอาวุธ และโฆษณาชวนเชื่ออยู่เนื่อง ๆ²¹

¹⁹ พินิจ พิษยกุลย์, เรื่องเดิม, หน้า 13.

²⁰ นุศิษฐ์ จินดาศรี, "ประวัติความเป็นมาของแม้วบ้านแม่โถ, " ฉบับที่ 1 วันที่ 17 ตุลาคม 2509 (เอกสารอัสสำเนา), หน้า 25 - 26.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2 - 3.

การที่ชาวเขาอยู่บนเขาสูง ๆ การติดต่อไม่สะดวก ย่อมยากในการที่จะทำให้ชาวเขากลายเป็นคนไทย เพราะเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและองค์การสาธารณะต่าง ๆ ดูแลช่วยเหลือไปไม่ถึง ครั้นจะให้ชาวเขาเหล่านั้นอพยพลงมาพื้นราบ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยทางชายแดน ที่เมื่อฝ่ายเราได้นำชาวเขามาอยู่ ณ ที่ราบเสียแล้ว ชาวเขาเผ่าอื่น หรือชาวเขานอกประเทศก็ย่อพยพเข้ามาแทนที่ ทำให้เกิดปัญหาที่แก้ไม่ได้²²

3. ปัญหาค่านการเมือง

จากหนังสือเอกสารต่าง ๆ ปัญหาค่านการเมืองจะกล่าวไว้ไม่ละเอียดเท่าที่ควร แต่พอที่จะแยกออกเป็น 2 ประการ คือประการที่หนึ่งปัญหาในการปกครองตนเอง ประการที่สอง ปัญหาในการที่เจ้าหน้าที่ของราชการปกครอง เพื่อให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง จึงขอกล่าวการปกครองของแต่ละเผ่าดังนี้

มูเซอ²³ ชุมชนมูเซอบางแห่งโดยอมรับหัวหน้าผู้อาวุโสของชุมชนเป็นบุคคลสำคัญกว่าหัวหน้าที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ชุมชนมูเซอมิได้สนใจกับความแตกต่างในเรื่องระบบทั้งสองนี้นัก เพราะชีวิตประจำวันของพวกเขาอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าหมู่บ้านของตนเอง หัวหน้าหมู่บ้านบางคนได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นมาก

แมว²⁴ อำนาจในการปกครองในชุมชนแมวนั้นมีที่มาอย่างน้อย 4 ทางด้วยกันคือ อำนาจตามกฎหมาย (หัวหน้าหมู่บ้านได้รับสารตราตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน) ทางหนึ่ง ตามจารีตประเพณีทางหนึ่ง จากการประชุมหมู่บ้านทางหนึ่ง และจากความคิดเห็นของพวกผู้อาวุโสซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหัวหน้าหมู่บ้าน ตามปกติแล้วหัวหน้าหมู่บ้าน

²²ทวีป คำรังสัจย์, เรื่องเดิม, หน้า 8.

²³พินิจ พิทยภัลป์, เรื่องเดิม, หน้า 17.

²⁴นุศิษฐ์ จินดาศรี, เรื่องเดิม, หน้า 35 - 42.

จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอีกทางหนึ่ง ผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้ที่ใช้อำนาจในการปกครอง
 ไคแกว่งชนชาวเมว โดยให้หัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้ใช้อำนาจแทน การดำเนินงานของหัวหน้า
 หมู่บ้านจะต้องเป็นไปตามภายในกรอบของจารีตประเพณีและความคิดเห็นของที่ประชุมหมู่บ้าน
 จะทำตามอำเภอใจตัวเองไม่ได้ การรักษาความสงบเรียบร้อย หัวหน้าหมู่บ้านจะเรียกประชุม
 ชายฉกรรจ์ให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ชายเมวทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของ
 หัวหน้า โดยปกติเมวไม่นิยมไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออำเภอ เว้นแต่ในกรณีที่มีการ
 ฆาตกรรมเกิดขึ้นเท่านั้น ในการรักษาความยุติธรรม ชาวเมวจะพยายามตกลงกันเองก่อน
 ถ้าตกลงไม่ได้จึงจะไปพึ่งต่อทางราชการต่อไป

จากเอกสารของนายอนุศิษฐ์ จินดาศรี²⁵ ได้บรรยายลักษณะชาวเขาเผ่าเมวไว้
 ว่า ชาวเขาเผ่าเมวรักความเป็นอิสระ เป็นชาวเขาเผ่าที่ค่าของเงินสูงกว่าน้ำใจ มีความ
 ทะเยอทะยานสูง และภูมิใจที่ฉลาดกว่าเผ่าอื่น

เข่า²⁶ ชาวเขาเผ่าเข่าไม่มีหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าใหญ่ที่มีอำนาจปกครองไปทุก
 หมู่บ้าน คงมีแต่หัวหน้าที่ไ้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือบางราย
 อาจเป็นกำนัน ไม่มีกฎเกณฑ์ในการเลือกหัวหน้า พวกเขาไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของ
 ตระกูล หรือเข่าบางแซ่ หัวหน้าหมู่บ้านนอกจากติดต่อกับทางราชการของไทยแล้ว ยังได้รับ
 ความไว้วางใจให้ตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ และไ้รับเชิญไปในพิธีแต่งงานและการเลี้ยงใน
 พิธีต่าง ๆ ด้วย นอกจากมีหัวหน้าตั้งกล่าวแล้ว ยังมีหมอบีซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาของ
 พวกเขาทุกอย่างตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และยังมีผู้อาวุโสอีกคนที่ช่วยกันปกครองชาวเขา
 เผ่าเข่า คนในสังคมเข่าที่มีอายุจะไ้ได้รับความนับถือและสามารถกล่าวได้ว่าคนมีอายุน้อยไ้
 หากใครไ้โตไ้เร็วกว่าไ้เป็นคนไ้ดี

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

²⁶ ขอบ ๑๓๐๓๓๓, เรื่องเดิม, หน้า 5.

อีกข้อ²⁷ ปกติแล้วหมู่บ้านอีกก็มีผู้ใหญ่บ้าน 2 คนคือ หัวหน้าใหญ่และหัวหน้ารอง เมื่อมีการทะเลาะวิวาทกัน บรรดาผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะให้คำแนะนำ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเลือกโดยผู้อาวุโสในหมู่บ้านมักจะขอพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยประนีประนอม การชกชกชก เสียหายระหว่างคู่ความใจกันแพร่หลายในบางกรณี อย่างไรก็ตามชาวเขาเผ่าอีกที่มีความรู้หรือเคยติดต่อกับและพูดภาษาชาวพื้นราบได้ สามารถมีอิทธิพลในพวกตนได้มาก

ข้อ²⁸ การปกครองไม่มีหัวหน้าเผ่า ไม่มีหัวหน้าหมู่บ้าน มีชนบทนิยม ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม แต่ไม่มีผู้ใช้อำนาจในการปกครอง สมาชิกในหมู่บ้านทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการปกครองตนเอง ไม่ขึ้นกับใคร แม้ในหมู่บ้านบางแห่งจะมีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการ แต่ดูเหมือนบุคคลเหล่านี้ไม่มีอำนาจสิทธิเด็ดขาดอย่างไรเลย ลักษณะการปกครองเป็นการเคารพนับถือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน แต่เขาจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามหรือไม่ขึ้น เป็นเรื่องความคิดและการพิจารณาของแต่ละบุคคล กล่าวได้ว่า ประชาชนถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมของตน อย่างไรก็ตามก็ถือว่าไม่กล้าทำสิ่งใดอันขัดแย้งกับความปรารถนาของผู้นั้นในสังคม เขาจะต้องได้รับอนุญาตจากสมาชิกในชุมชนเสมอ ที่ทำให้ชาวเขาเผ่านี้ได้อยู่ได้ เพราะมีความสัมพันธ์กันความเป็นญาติพี่น้อง มีสกุลหรือเชื้อสายเดียวกัน มีสิ่งแวดลอม อาชีพ และชนบทนิยมเหมือนกัน การตัดสินคดี ถ้าพิพาทตกลงกันไม่ได้ ผู้อาวุโสเป็นผู้ตัดสิน ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จะต้องไปถึงผู้ใหญ่หรือกำนันที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลตัดสิน แต่โดยมากจะตกลงกันได้ก่อน

จะเปรียบ²⁹ การปกครอง มีผู้เป็นหัวหน้าทางพิธีกรรมซึ่งได้ตำแหน่งมาโดยการสืบช่วงตามสายฝ่ายบิดา นอกจากนี้เขายังเป็นหัวหน้าผู้มีอำนาจในกิจการทางโลกและเป็นผู้พึ่งสุดท้ายของผู้นั้นในอันที่จะใช้อำนาจของเขาเพื่อปฏิเสธการขออนุญาตและเนรเทศบุคคล

²⁷ ขอบ ทรายอนันต์, เรื่องเดิม, หน้า 6 - 7.

²⁸ ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, เรื่องเดิม, หน้า 14.

²⁹ ปีเตอร์ ฮินตัน, เรื่องเดิม, หน้า 17 - 19.

อันธพาล ถึงแม้ว่าความเห็นของเขามีน้ำหนักกว่าคนส่วนใหญ่ แต่เขามักจะยอมฟังการตัดสินของเสียงส่วนมาก กิจกรรมที่สำคัญทั้งหมดที่เกี่ยวกับหมู่บ้านจะได้รับการอภิปรายกันในระหว่างกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ประเภทหนึ่ง ซึ่งรู้จักกันในฐานะผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน การประชุมกันเพื่อหารือหรือร่วมมือกันทั้งหมู่บ้านมีน้อยครั้ง ชาวกะเหรี่ยงไม่ต้องการต่อสู้เพื่อป้องกันเขตแดนและไม่เคยมีการทะเลาะขุ่นข้องเลือดกัน เพราะมีข้อกำหนดที่เข้มงวดทางด้านศาสนาเกี่ยวกับการกระทำที่รุนแรง ครอบครัวที่ไม่พอใจการจัดการหมู่บ้าน อาจจะย้ายไปอยู่ในหมู่บ้านอื่นหรือไม่ก็รวมกลุ่มตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามหัวหน้าหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ ส่วนมากได้รับการแต่งตั้งโดยกำนันหรือนายอำเภอ และเท่าที่สังเกตพวกกะเหรี่ยงส่วนมากมักจะกลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การปกครองของชาวเขาบางเผ่าโดยมีหัวหน้าเป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการนั้นเขาไม่ยอมรับ ประกอบกับบางเผ่ามีจิตใจโอนเอียงที่จะรับการช่วยเหลือโดยง่าย ซาคความรับผิดชอบ จึงเป็นการล่อแหลมต่อฝ่ายตรงข้ามที่จะดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อได้ง่าย ยังมีอีกหลายเผ่าที่นับถือหัวหน้าหมู่บ้าน หรือจารีตประเพณีของตัวเองอย่างเคร่งครัด ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นไม่รีบเอาใจใส่ และดำเนินวิธีการเข้าถึงจิตใจชาวเขาอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การกระทำจะขัดกับความรู้สึกของชาวเขา ทำให้ชาวเขาเห็นว่าเขาไม่มีทางเลือกอื่นใด นอกจากจับอาวุธขึ้นต่อสู้ขัดขวาง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตรงข้ามข้าม ดังที่ พ.ศ.อ.ทวีป คำรังสัจย์³⁰ กล่าวไว้ในหนังสือปัญหาชาวเขาในประเทศไทยไว้ว่า เมื่อมีใครไปกระทำขัดกับความรู้สึกของชาวเขา ทำให้เขาไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจับอาวุธขึ้นต่อสู้ขัดขวางเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่เขารู้จัก แล้วเหตุการณ์แรงก็จะตามมา อันเป็นประโยชน์แก่การแทรกซึมทำลายของคอมมิวนิสต์เป็นอย่างยิ่ง เพราะได้รอคอยโอกาสเช่นนี้อยู่แล้ว

³⁰ทวีป คำรังสัจย์, เรื่องเดิม, หน้า 3.

ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลจึงมีนโยบายเปลี่ยนทัศนคติของชาวเขา ด้วยวิธีการต่อไปนี้³¹

1. ทำความเข้าใจให้ความคุ้มครอง และช่วยเหลือในการพัฒนาทั้งบุคคลและหมู่บ้าน
2. ยอมรับสิทธิความเป็นไทยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยหยิบยื่นสิทธินั้น ๆ ตาม

ความสำคัญ

3. สร้างศรัทธาให้ชาวเขาเห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นผู้ดูแลความทุกข์สุข เห็นอกเห็นใจ ช่วยเขา ไม่ข่มเหงรังแก ตลอดจนให้ความยุติธรรมแก่พวกเขา

4. ให้ชาวเขาได้ทราบถึงความปรารถนาดีของรัฐบาลที่มีต่อพวกเขา และโครงการต่าง ๆ ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับชาวเขา

5. ให้คำแนะนำช่วยเหลือชาวเขาทุกทาง เพื่อความอยู่ดีมีสุข ของพวกเขา เช่น ช่วยเหลือทางด้านการประกอบอาชีพ การพยาบาล โรงเรียน ตลอดจนพัฒนาหาที่ทำกิน

ปัญหาทางการศึกษา

ชาวเขาแต่ละเผ่า มีภาษาของตนเองในชีวิตประจำวัน เขาไม่ได้ใช้ภาษาไทยเลย ภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่สองของชาวเขา เด็กชาวเขาที่เข้าโรงเรียนจึงเกิดปัญหาทางการเรียนการสอน และเรียนได้ไม่ดีเท่าเด็กพื้นราบ เนื่องจากใช้แบบเรียนเช่นเดียวกับเด็กพื้นราบ กอรปกับชาวเขาไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือ เพราะต้องใช้แรงงานในการทำไร่³² และชาวเขาเห็นว่าบุตรหลานที่จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้ว ไม่มีอะไรต่างกับผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ คือออกไปประกอบอาชีพอื่นไม่ได้ ดังนั้นเด็กที่โตพอ มักจะขาดโรงเรียนบ่อย ๆ เพื่อไปช่วยพ่อแม่ทำไร่

³² เรซา ทองสวัสดิ์, การให้การศึกษาแก่เด็กชาวเขา (พิมพ์ครั้งที่สาม, 23 กุมภาพันธ์ 2515), หน้า 5.

เนื่องจากชาวเขาต้องใช้แบบเรียนเช่นเดียวกับเด็กพื้นราบ ซึ่งเป็นของง่ายสำหรับเด็กพื้นราบ แต่ยากเหลือเกินสำหรับเด็กชาวเขา ฉะนั้น ในการสอนเด็กชาวเขาโดยใช้ภาษาไทย และให้รู้ภาษาไทย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ควรจะได้ทราบถึงภาษา วัฒนธรรม จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของชาวเขาแล้วนำมาเป็นเครื่องพิจารณาในการสร้างหลักสูตร แบบเรียน โครงการสอน และคู่มือครู สำหรับสอนเด็กชาวเขาโดยเฉพาะ

ในการจัดการศึกษาแก่เด็กชาวเขานั้น มีหน่วยงานหลายฝ่ายได้พยายามจัดตั้งโรงเรียนของตน เพื่อให้การศึกษาแก่ชาวเขา ซึ่งพอจะแบ่งโรงเรียนเหล่านี้ออกได้เป็น 5 ประเภท^{33,34} คือ

1. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. โรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
3. โรงเรียนชาวเขา ของกองบัญชาการตำรวจภูธรชายแดน
4. โรงเรียนราษฎรของมิชชันนารี
5. โรงเรียนชาวเขา ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย

³³ เริงษา ทองสวัสดิ์, งานชาวเขาของกรมสามัญศึกษา (เพื่อบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขา วันที่ 3 วันที่ 15 มีนาคม 2515, พิมพ์ที่สำนักพิมพ์, หน้า 21.

³⁴ ประสิทธิ์ คีตวัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 21.

เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา

1. หลักสูตร

1.1 หลักสูตรโรงเรียนชาวเขา พุทธศักราช 2508 กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 หลักสูตรการอบรมความรู้วิชาสามัญแก่ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์
ชาวเขา คำนการศึกษาระหว่าง 1 พฤศจิกายน 2515 ถึง 31 มกราคม
2516 กระทรวงศึกษาธิการ

2. หนังสือแบบเรียน

หนังสือแบบเรียนของโรงเรียนชาวเขาและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ใช้ทั้ง
หนังสือแบบเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา
แบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา มี 4 เล่ม

1. แบบสอนอ่านภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 1 เรื่องลูกช้าง ของ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

2. แบบสอนอ่านภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 2 เรื่องสามเกลอ
ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

3. แบบสอนอ่านภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา เล่ม 3 เรื่องเสื่อกับกระทาย

4. สมุดภาพประกอบการเรียนภาษาไทย สำหรับเด็กชาวเขา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

การศึกษาที่เกี่ยวกับค่านิยมนั้น เคนเวิร์ท³⁵ (Kenworthy) มีความเห็นว่า โลกปัจจุบันประชากรทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาระหว่างการครองชีวิตแบบดั้งเดิม กับค่านิยมแบบใหม่ ความสำคัญของครอบครัว เผ่าพันธุ์ สังคมแบบชนบท และศาสนา กำลังหมดความหมายแล้ว ก็ยังมองไม่เห็นว่าจะมีอะไรมาทดแทนสิ่งดังกล่าวได้ มาตรฐานการครองชีวิตแบบเก่าไม่ได้รับการนำพา ทั้ง ๆ ที่ในขณะที่เดียวกันมาตรฐานการครองชีวิตแบบใหม่ ยังไม่ได้พัฒนา การละเลยต่อค่านิยมเป็นเหตุนำมาซึ่งปัญหาเด็กเสเพล (Juvenile Delinquency) มุทรนอกสมรส อาชญากรรมและการแตกแยกทางสังคม

เอกวิทย์ ณ ถลาง³⁶ ได้ให้ข้อสังเกตว่าสังคมไทยทุกวันนี้กำลังแปรเปลี่ยนไปอย่างมาก เปลี่ยนจากจิตนิยมไปสู่วัตถุนิยม จะได้ยินบ่อย ๆ ว่าโลกกำลังเจริญทางวัตถุ มีตึกรามมานของสวย ๆ งาม ๆ เกิดขึ้นมากมายมิได้ขาด เครื่องอำนวยความสะดวก มนุษย์คิดสรรขึ้นมาใช้มีมากมายจนแทบติดตามไม่ทันว่ามีอะไรบ้าง ตรงข้ามทางด้านจิตใจของมนุษย์กลับเสื่อมลง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที และความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ลดลง กลับเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น เมืองไทยผู้คนส่วนใหญ่ขาดวินัยประจำตัว มักจะทำอะไรตามสบาย

³⁵ Leonard S. Kenworthy, Guide to Social Studies Teaching in Secondary Schools (Belmont, California, wadsworth, C., 1962), p. 17.

³⁶ เอกวิทย์ ณ ถลาง, "ทัศนบางประการเกี่ยวกับกุสโลบายการศึกษา," ชุมนุมทางวิชาการ (รายงานการประชุมทางวิชาการครั้งที่หนึ่ง, กรมสามัญศึกษา, 2510), หน้า 25.

สุมน อมรวิวัฒน์³⁷ ได้กล่าวว่า เหตุการณ์ที่น่าเศร้าใจซึ่งเกิดขึ้นในสังคมไทย ที่กำลังแปรเปลี่ยนในปัจจุบันมีมากมาย เช่น ความโหดเหี้ยมทารุณของคนหนุ่ม ผู้ชายไทย พยายามหลีกเลี่ยงการถูกเกณฑ์เป็นทหาร คนมีรายได้ไม่ยอมเสียภาษีให้แก่รัฐ ชาวการโกง การนัดหยุดงาน และการนอกราชการบังหลวงสารพัดอย่าง ทำให้ผู้ที่มีความคิด และมีความรักชาติบ้านเมืองรู้สึกใจหาย หวาดกลัว ทำไมคนในสังคมของเราจึงฟุ้งเฟ้อ เเทอเทิม ใจกล้า ทำไมจึงไม่รู้จักภาคภูมิใจในความเป็นไทยบ้าง

คึกฤทธิ์ ปราโมช³⁸ ได้ชี้ให้เห็นว่า สังคมทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปไม่ตีมากมาย หนังสือพิมพ์มีข่าวทุกวัน ที่พูดกันมากคือเรื่องศีลธรรม รู้สึกว่าคนปัจจุบันไม่ถือคุณค่าเหมือนคนไทยสมัยก่อน สิ่งหนึ่งเคยเห็นว่าเป็นยาปกปิดถือว่าเป็นกีฬา ตลอดถึงผิดถูกผิดเมีย เคยถือว่ามีผิดศีล ทุกวันนี้ถือเป็นเรื่องความดั่ง

การวิสัน³⁹ (Garrison) มีความเห็นว่า ทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งของชาติคือ ทรัพยากรมนุษย์ และการที่ประเทศจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายหรือไม่ั้น คุณภาพของคนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีความสำคัญต่ออนาคตของประเทศชาติ คือ "เด็ก" เพราะเด็กจะเป็นผู้รับผิดชอบสังคมต่อไปในภายภาคหน้า แต่เด็ก ๆ เหล่านั้นจะเป็นพลเมืองดี มีความสามารถโลกต่อเมื่อเขาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งปัจจัยทางส่วนตัวและทางสังคมประกอบกัน หากชาติปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งแล้ว จะมีผลทำให้การดำรงชีวิต

³⁷สุมน อมรวิวัฒน์, "มาปลุกฝังค่านิยมกันเถิด," วิทยาสาร, 25 (1 กรกฎาคม, 2515), 22.

³⁸คึกฤทธิ์ ปราโมช, "บทบาทของครูในสังคมไทย," วิทยาสาร, 32 (22 สิงหาคม, 2514), 11.

³⁹Karl C. Garrison, The Psychology of the Exceptional Children (New York: The Ronald Press Company, Inc., 1950), p. 203.

และพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กพลอยสลายไปด้วย

✓ เจียร์ เสนาะพันธุ์⁴⁰ ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับว่า ในการพัฒนาสมรรถภาพของเด็กวิธีหนึ่งก็คือ การให้การศึกษ และในการให้การศึกษามีไข่มุ่งแต่ด้านวิชาการเพียงด้านเดียวของมุ่งปลูกฝังทางค่านิยมศึกษาค้นคว้า มิฉะนั้นจะมีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของเยาวชนดังที่เป็นชาวออสเตรียอยู่เสมอ ควรรักษาคุณภาพระหว่างวิชาการกับวิชาเกี่ยวกับมนุษยธรรม

✓ พลเอก ประภาส จารุเสถียร⁴¹ ได้ระบุว่าค่านิยมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทยอย่างรีบด่วน ซึ่งได้แก่ความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวม ความรักชาติ และความสามัคคีระหว่างชนในชาติ และความมีระเบียบวินัยในตนเองและหมู่ชน

✓ จาโรลิเมค⁴² (Jarolimek) มีความเห็นว่า วิชาที่มุ่งปลูกฝังค่านิยมอย่างเห็นได้ชัดวิชาหนึ่งคือ วิชาสังคมศึกษา แต่การสอนวิชาสังคมศึกษาทุกวันนี้ ปัญหาที่หนักใจยิ่งมิใช่การให้เด็กรู้ค่านิยม แต่เป็นเรื่องที่ตอ้งการให้เขาเข้าใจระบบค่านิยม บ่อเกิดค่านิยมบางอย่างยอมรับรู้ถึงค่านิยมที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม แล้วให้เด็กได้สร้างระบบค่านิยมที่เป็นของเขาเองอย่างมีเหตุผล

⁴⁰ เจียร์ เสนาะพันธุ์, "แนะนำครูดี," วิทยาสาร, 19(15 พฤษภาคม, 2515), 64.

⁴¹ พลเอกประภาส จารุเสถียร, "ค่านิยมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทย," พิมพ์ไทย, (3 มิถุนายน, 2515), 1.

⁴² John Jarolimek, Social Studies in Elementary Education (New York: The McMillan Company, 1969), p. 10.

Thomson⁴³ ได้ศึกษาการจัดอันดับค่านิยม โดยให้นักเรียนชายและหญิง 100 คนในระดับ 6 ถึง 12 บอกสิ่งที่เขาทำแล้วได้รับการยกย่องจากคนอื่น ปรากฏว่าผลที่ได้จัดอันดับความสำคัญได้ดังนี้ คือ ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ ความเมตตากรุณา และความสามัคคีตามลำดับ

พจนีย์ มณีสุวรรณ⁴⁴ ได้ศึกษาการจัดอันดับค่านิยมของนักเรียนวิทยาลัยครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2514 เกี่ยวกับค่านิยม 16 ชนิด คือ ค่านิยมทางการเงิน การศึกษา ศาสนา ศิลปกรรม ชีวิตในครอบครัว มนุษยสัมพันธ์ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสำเร็จ ความรัก การเชื่อถือโชคกลาง การแต่งกายสุภาพ และสุนทรีย์ภาพ โดยศึกษาจากวิทยาลัยครู 5 แห่ง จำนวนนักเรียน 500 คน ด้วยเครื่องมือคิว-ซอร์ท ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเลือกค่านิยมทางการศึกษาเป็นอันดับที่ 1 ค่านิยมทางชีวิตในครอบครัวเป็นอันดับที่ 2 ค่านิยมทางความซื่อสัตย์เป็นอันดับที่ 3 และค่านิยมทางความรัก เป็นอันดับสุดท้าย

วัลลภ พุ่มพวง⁴⁵ ได้ศึกษา "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยใช้ตัวอย่างประชากรที่มีอายุระหว่าง 20 - 21 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วไม่ไปศึกษาต่อ จำนวน 100 คน ชาย 50 คน หญิง 50 คน ซึ่งมีภูมิลำเนาในจังหวัดมหาสารคาม

⁴³George Green Thomson, Child Psychology Growth Trends in Psychological Adjustment, (2nd. ed., Boston: Houghton, Mifflin, 1962), p. 536.

⁴⁴พจนีย์ มณีสุวรรณ, "ค่านิยมของนักเรียนวิทยาลัยครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514).

⁴⁵วัลลภ พุ่มพวง, "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ส่วนเรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยนั้นมีความเห็นถูกต้องเป็นส่วนมาก กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นถูกต้องในเรื่องการปกครองประเทศเพียงร้อยละ 50 ส่วนความคิดเห็นของชายกับหญิง โดยเฉลี่ยแล้วไม่ต่างกัน

สมนึก อ่องเอิบ⁴⁶ ได้ศึกษา "การสร้างแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจากหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น" ใน พ.ศ. 2515 เพื่อศึกษาเนื้อหาของแบบเรียนสังคมศึกษาและหนังสืออ่านประกอบ ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น ในด้านความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี โดยใช้ตารางวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา 15 เล่ม หนังสืออ่านประกอบ 60 เล่ม และแบบสอบถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิและครูสอนวิชาสังคมศึกษา 7 คน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่าหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ได้บรรจุเนื้อหาที่มีผลต่อการสร้างความคิดรวบยอดในเนื้อหาของหลักสูตรค่านิยมและคำสอนในศาสนาไว้มากที่สุด รองลงมาคือการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 ได้บรรจุความคิดรวบยอดด้านการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย กับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยไว้มากกว่าค่านิยมและคำสอนในศาสนา ส่วนความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองและความรู้เรื่องการปกครองประเทศมีอยู่น้อยที่สุด ทางด้านผู้ทรงคุณวุฒิและครูส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาแบบเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น มุ่งให้เด็กรับเอาค่านิยมหรือคุณธรรมตามระบบเดิม โดยวิธีจรรยาบรรณเลือกข้อปฏิบัติ

⁴⁶ สมนึก อ่องเอิบ, "การสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจากหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

มากกว่าให้เกิดความคิดรวบยอดและทักษะในการปฏิบัติ ความรู้ที่ไม่สอดคล้องกับระบบสังคมไทยค่านิยมที่ขัดแย้งกันในหน้าที่พลเมือง

จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าสังคมชาวเขาหรือคนเมืองต่างก็มีความบกพร่องทางค่านิยมด้วยกันทั้งนั้น ค่านิยมมีหลายอย่าง และสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้ ด้วยผู้ปกครอง สังคมและโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนจะปลูกฝังค่านิยมได้ถึงแม้จะใช้เวลาอยู่บ้างก็ตาม ด้วยการเตรียมเนื้อหาและวิธีสอนที่เหมาะสม ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสร้างหน่วยการสอนสังคมศึกษาเพื่อปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นขึ้น ด้วยคาดหวังว่าจะนำไปสอนและปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการได้